

**MAKTABGACHA TAYYORLOV YOSHIDAGI BOLALARNI
TANQIDIY FIKRLASHINI RIVOJLANTIRISHDA “KLASTER”
USULIDAN FOYDALANISH**

Rayimqulova Maftuna Abduhakim qizi

Guliston davlat universiteti tayanch doktoranti

Annotatsiya

Ushbu maqolada maktabgacha tayyorlov yoshidagi bolalarni tanqidiy fikrlashini rivojlantirishda qo'llaniladigan “Klaster” usulining afzalliklari, mazkur usulni qo'llashning bosqichlari hamda natijalari haqida fikr bildirilgan.

Kalit so'zlar: tanqidiy fikrlash, aqlning tanqidiyligi, intellektual qobiliyat, “Klaster” usuli, vizual miya hujumi.

Аннотация

В данной статье рассматриваются преимущества метода «Кластер», используемого в развитии критического мышления детей дошкольного возраста, этапы и результаты использования этого метода.

Ключевые слова: критическое мышление, критическое мышление, интеллектуальные способности, метод «Кластер», визуальный мозговой штурм.

Abstract

This article discusses the advantages of the "Cluster" method used in developing critical thinking of preschool children, the stages and results of using this method.

Key words: critical thinking, critical thinking, intellectual ability, "Cluster" method, visual brainstorming.

Bugungi zamonaviy yosh avlodni kognitiv faoliyat bilan shug'ullanishga undash, axborot-kommunikatsiya sohasida maqsad sari yo'l topish nihoyatda qiyin. Maktabgacha ta'lim tashkilotigacha yoshdagi bolalar maktabgacha ta'lim tashkiloti ta'limiga qadam qo'yganda ko'pincha barcha maktabgacha ta'lim tashkiloti fanlari bo'yicha o'quv materialini idrok etish bosqichidayoq jiddiy qiyinchiliklarga duch kelishadi. Buning sababi tafakkurning va birinchi navbatda,

tanqidiy fikrlashning yetarlicha yuqori darajada rivojlanmaganligidir, Va bu zamonaviy dunyoda yangi asrga kognitiv madaniyatning yangi ko'rinishi bilan qadam qo'yayotgan odam uchun juda muhimdir.

Aqlning tanqidiyligi - bu insonning o'zini va boshqa odamlarning fikrlarini xolisona baholash qobiliyati, barcha ilgari surilgan qoidalar va xulosalarni diqqat bilan va har tomonlama tekshirib ko'rish qobiliyatidir. Tanqidiy fikrlash, insonga shaxsiy va kasbiy hayotda o'z ustuvorliklarini aniqlashga yordam beradi, axborot, tahlil qilish va mustaqil xulosalar chiqarish, o'z qarorlarining oqibatlarini bashorat qilish va ular uchun javobgar bo'lish qobiliyatini rivojlantiradi hamda birgalikdagi faoliyatda muloqot madaniyatini rivojlantirish imkonini beradi, tanlangan tanlov uchun individual javobgarlikni o'z ichiga oladi, individual ish madaniyati darajasini oshiradi.

Tanqidiy fikrlash fikrlash jarayonining eng muhim funksiyalari hisoblangan xulosalarimizga olib kelgan mulohazalarni yoki qaror qabul qilishda biz hisobga olgan omillarni, o'zini baholashni o'z ichiga oladi. M.V. Klarinaning so'zlariga ko'ra. tanqidiy fikrlash - bu oqilona, aks ettiruvchi fikrlash bo'lib nimaga ishonish yoki qanday harakat qilish kerakligini hal qilishga qaratilgan. Shu tarzda tushunilgan holda, tanqidiy fikrlash qobiliyat (ko'nikma) va moyilliklarni (munosabatlarni) o'z ichiga oladi.

Tanqidiy fikrlash inson intellektual faoliyatining yuqori darajasi bilan ajralib turadigan turlaridan biridir. Bu atama deyarli barcha aqliy faoliyatga tegishli bo'lishi mumkin. Tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan o'rganish nafaqat o'zlashtirish uchun ma'lumotni faol ravishda qidirishni, balki ko'proq narsani o'z ichiga oladi: o'rganganlarini o'z tajribalari bilan bog'lash, shuningdek, o'rganganlarini bilim sohasidagi boshqa tadqiqotlar bilan solishtirish. Tarbiyalanuvchilar olingan ma'lumotlarning ishonchligi yoki vakolatiga shubha qilish, dalillarning mantiqiyligini tekshirish, xulosalar chiqarish, uni qo'llash uchun yangi misollar yaratish, muammoni hal qilish imkoniyatlarini ko'rib chiqish va hokazo huquqiga ega.

Olimlarning ta'kidlashicha, axborotning tez o'sishi bilan bog'liq bo'lgan tez o'zgarib borayotgan zamonamizda tafakkur tarkibida inson bilimlari hajmi yuqori sur'atlarda ortib bormoqda. Ammo mantiqiy qonunlarni o'zlashtirish nuqtai nazaridan fikrlash jarayoni, qoida tariqasida, o'z-o'zidan davom etadi. Shu sababli, maktabgacha yoshdagi bolalarning aqliy faoliyati samaradorligi, afsuski, ularning imkoniyatlaridan ancha orqada qolmoqda va zamonaviy ta'lim vazifalariga to'liq javob bermaydi.

Fikrlash jarayoni tayyor yechimga ega bo'lmagan vazifa yoki muammo yuzaga kelganda boshlanadi. Kognitiv faoliyat uchun motivatsiyani qanday oshirish mumkin? Maktabgacha yoshdagi bolalarni ta'lim jarayoniga qanday jalb qilish kerak? Bugungi kunda har bir tarbiyachi-pedagog bu savollarni beradi. Faqatgina

turli xil o'qitish usullaridan malakali foydalanish maktabgacha yoshdagi bolalarni kognitiv va tadqiqot faoliyati bilan shug'ullanishga undaydigan sharoitlarni yaratishga imkon beradi. Ammo samaraliroq fikrlashni o'rganish mumkinmi? Aqlning boshqa sifatlari kabi tafakkur ham rivojlanishi mumkin. Tafakkurni rivojlantirish fikrlash qobiliyatini rivojlantirish demakdir. O'quv jarayonining samaradorligi uchun to'g'ri texnologik usullarni tanlash, ularni muvaffaqiyatli birlashtirish va ularni allaqachon tanish bo'lgan an'anaviy o'qitish shakllari doirasiga moslashtirish qobiliyati muhimdir.

Tanqidiy fikrlash faol, ijodiy usullar sari qadamdir. Agar biz bolani qobiliyatli shaxs qilib tarbiyalamoqchi bo'lsak, uni shunchaki ma'lumotlar bilan to'ldirishimiz emas, balki uni tanqidiy fikrlashga undashimiz, ya'ni olingan ma'lumotlar asosida o'z xulosalarini chiqarishimiz, mulohaza yuritishimiz va to'g'ri savollar berishimiz kerak. Mazkur natijalarga erishishimizda esa tanqidiy fikrlashni rivojlantirishga xizmat qiladigan eng keng tarqalagan usullardan biri "Klaster" usulini ko'rib chiqamiz.

Klaster (inglizcha: cluster accuulation) — bir necha bir xil elementlarning birlashmasi bo'lib, ularni ma'lum xususiyatlarga ega bo'lgan mustaqil birlik sifatida ko'rish mumkin.

Maktabgacha ta'lim yoshidagi boalalrga ma'lum bir mavzu singdirilganda yuzaga keladigan aqliy jarayonlarni tasavvur qilish imkonini beradigan materialni grafik tarzda tartibga solish usuli hisoblangan "Klaster" usuli "vizual miya hujumi" deb ham ataladi.

"Klaster" - bu tanqidiy fikrlash texnologiyasini rivojlantirish texnikasi bo'lib, u bolaga grafik dizayn yordamida ma'lum bir mavzu bo'yicha materialni umumlashtirish va tizimlashtirish imkonini beradi. Markazda asosiy tushuncha - mavzu yoziladi yoki chiziladi. Markaziy rasmdan (so'zdan) cho'zilgan nurlar yaqinida kalit bilan bog'liq tushunchalar chiziladi yoki yoziladi. Hamma bolalar o'qiy olmagan uchun siz tasvirlangan yoki aralashgan "Klasterlar" dan (rasmlar, fotosuratlar, chizmalar, diagrammalar) foydalanishingiz mumkin. "Klaster" ni yaratishda unga aqlga kelgan hamma narsani yozib oling, iloji boricha ko'proq ulanishlarni o'rnatishga harakat qiling. Chizmalar uchun katta qog'ozi yetarli, lekin agar bolalar ko'p bo'lsa, unda siz bir nechta varaqni yopishtirishingiz kerak. Klaster bir necha kun davomida guruhda bo'ladi, bolalar vaqti-vaqti bilan uning oldiga kelishadi, unga qarashadi va bir-birlari bilan gaplashadilar. Shunday qilib, bolalar, agar xohlasalar, ularga qaytish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Klaster maktabgacha yoshdagi bolalarning aqliy faoliyatini faollashtiradi: savollar berish, asosiy narsani ta'kidlash, taqqoslash, sabab-oqibat munosabatlarini o'rnatish va xulosalar chiqarish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Klasterning ko'p qirraliligi shundaki, ushbu texnikadan barcha maktabgacha ta'lim tizimining barcha pedagoglari, jumladan tarbiyachilar, nutq terapevtlari, psixologlar va boshqa mutaxassislar foydalanishlari mumkin.

Klasterlar ustida ishlashdatorbiyachi quyidagi qoidalarga amal qilishingiz kerak:

1. Xayolingizga kelgan hamma narsani yozishdan qo'rqmang.
2. Tasavvuringiz va sezgingizga erkinlik bering.
3. Vaqt tugamaguncha yoki g'oyalar tugaguncha ishlashda davom eting.
4. Iloji boricha ko'proq aloqa o'rnatishga harakat qiling.
5. Oldindan belgilangan rejaga amal qilmang.

Klaster yaratish bosqichlari quyidagilardan iborat:

1-bosqich - g'oya yoki mavzuning "yuragi" bo'lgan bo'sh varaqning o'rtasiga kalit so'z yoziladi.

2-bosqich - so'z atrofida ular ushbu mavzu bo'yicha eslagan hamma narsani yozadilar - g'oyalar, faktlar, tasvirlarni ifodalash, ushbu mavzuga mos keladi.

3-bosqich - tizimlashtirish amalga oshiriladi. Xaotik yozuvlar tarkibning qaysi tomoni ma'lum bir qayd etilgan tushuncha yoki faktni ("sayyora va uning sun'iy yo'ldoshlari" modeli) aks ettirishiga qarab guruhlariga birlashtiriladi.

4-bosqich - yozayotganda paydo bo'lgan so'zlar asosiy tushunchaga to'g'ri chiziqlar orqali bog'lanadi. Har bir "sun'iy yo'ldosh" o'z navbatida "sun'iy yo'ldoshlarga" ham ega va yangi mantiqiy aloqalar o'rnatiladi.

Natijada bizning fikrlarimizni grafik tarzda aks ettiruvchi va ushbu mavzuning axborot maydonini aniqlaydigan tuzilma paydo bo'ladi.

Klaster usuli turli mavzularni o'rganishda o'quv faoliyati davomida qo'llanilishi mumkin. Ushbu usuldan foydalanganda ish shakli mutlaqo har qanday bo'lishi mumkin: individual, guruh va jamoa. U qo'yilgan maqsad va vazifalarga, o'qituvchi va bolalar jamoasining imkoniyatlariga qarab belgilanadi. Bir shakldan ikkinchisiga oqish joiz. Masalan, bu individual ish bo'lishi mumkin, bu erda har bir bola o'z klasterini yaratadi. Yangi bilimlar paydo bo'lganda, shaxsiy chizmalar asosida va olingan bilimlarni hisobga olgan holda o'tilgan materialni birgalikda muhokama qilish sifatida umumiy grafik diagramma tuziladi. Klaster o'quv faoliyati davomida ishni tashkil qilish usuli sifatida va individual vazifa sifatida ishlatilishi mumkin.

Ikkinchi holda, maktabgacha tarbiyachining uni tuzishda biroz tajribaga ega bo'lishi muhimdir.

Klasterdan foydalanish quyidagi afzalliklarga ega:

1) Ushbu usul bolalarga katta hajmdagi ma'lumotlarni qamrab olish imkonini beradi;

2) o'quv jarayoniga jamoaning barcha a'zolarini jalb qiladi, ular bunga qiziqishadi;

3) bolalar faol va ochiq, chunki ular xato qilishdan yoki noto'g'ri hukm chiqarishdan qo'rqmaydilar.

Ushbu usuldan foydalanish davomida maktabgacha yoshdagi bolalarda quyidagi ko'nikmalar shakllanadi va rivojlanadi:

savol berish qobiliyati;

asosiy narsani ta'kidlash;

sabab-oqibat munosabatlarini o'rnatish va xulosalar chiqarish;

muammoni yaxlit tushunib, xususiylikdan umumiylikka o'tish;

solishtirish va tahlil qilish;

analogiyalarni chizish.



Klaster usulidan foydalanish maktabgacha yoshdagi bolalarga qanday foyda keltiradi?

Klasterdan foydalanish tizimli fikrlashni rivojlantiradi, bolalarni nafaqat o'quv materialini, balki ularning qadr-qimmatini mulohazalarini tizimlashtirishga

o'rgatadi, bolalarni kuzatishlar, tajribalar va olingan yangi bilimlar asosida shakllangan o'z fikrlarini rivojlantirish va ifoda etishga o'rgatadi, bir vaqtning o'zida ko'rib chiqish ko'nikmalarini rivojlantiradi. bir nechta pozitsiyalar va axborotni ijodiy qayta ishlash qobiliyati.

Klaster usulidan foydalangan holda o'quv faoliyati maktabgacha yoshdagi bolaga o'zini namoyon qilish, masala bo'yicha o'z qarashlarini ifodalash va ijodiy faoliyat erkinligini beradi. Umuman olganda, ta'lim jarayonida qo'llaniladigan noan'anaviy texnologiyalar o'quvchilarning ishtiyoqini oshiradi, hamkorlik muhitini yaratadi va bolalarda o'z-o'zini hurmat qilish tuyg'usini shakllantiradi, ularda ijodiy erkinlik tuyg'usini uyg'otadi.



Klaster usulidan foydalanish maktabgacha yoshdagi bolalarga qanday imtiyozlar beradi?

Klasterdan foydalanish tizimli fikrlashni rivojlantiradi, bolalarni nafaqat o'quv materialini, balki ularning qadr-qimmatini mulohazalarini tizimlashtirishga o'rgatadi, bolalarni kuzatishlar, tajribalar va olingan yangi bilimlar asosida shakllangan o'z fikrlarini rivojlantirish va ifoda etishga o'rgatadi, bir vaqtning o'zida ko'rib chiqish ko'nikmalarini rivojlantiradi. bir nechta pozitsiyalar va axborotni ijodiy qayta ishlash qobiliyati.

Tanqidiy fikrlashni rivojlantirish texnologiyasi bolalarda ongli qarorlar qabul qilish, axborot bilan ishlash va hodisalarni tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan. Bu usul har qanday yoshdagi bolalar bilan ishlash va turli faoliyat turlari uchun javob beradi. Masalan, sayyora va oy klasteridan foydalanib, bolalar tabiat, shahar yoki kosmos kabi mavzularni o'rganishlari mumkin. Klasterlarning ko'p qirraliligi ularning mavjudligi va maktabgacha ta'lim

tashkilotlarining barcha pedagog-tarbiyachilari tomonidan foydalanish imkoniyatidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Загашев И.О., Заир-Бек С.И. Критическое мышление: Технология развития. Пособие для учителя. Альянс «Дельта», 2003.

2. Загашев И. О., Заир-Бек С. И., Муштавинская И. В., Учим детей мыслить критически. -С-Пб: “Альянс “Дельта” совм. С издательством “Речь”, 2003.

3. Акименко В. М. Новые педагогические технологии: Учеб. -метод. пособие. Ростов н/Д., 2008

4. Батяева С.В., Мохирева Е.А. От слов к фразе. Где мы были? Что узнали? Давай поговорим!- М.: Бинوم детства, 2018.

5. Гин С.И. Занятия по ТРИЗ в детском саду: пособие для педагогов дошкольных учреждений. - 4-е изд. - Минск: ИВЦ Минфина, 2008.

6. Куликовская Т.А. Развитие речи детей младшего дошкольного возраста. 3-4 года. – М.: Детство-Пресс, 2018.